

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ ТА ЇХНІХ РЕГІОНІВ

УДК 323.2(420)

А. А. Моренчук – кандидат історичних наук, доцент кафедри країнознавства і міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Політична реформа Великобританії: стан і перспективи

*Роботу виконано на кафедрі
країнознавства і міжнародних відносин
СНУ ім. Лесі Українки*

Розглянуто основні напрями політичної реформи сучасної Великобританії. Проаналізовано основні кроки щодо модернізації парламенту. Розкрито особливості реформування органів місцевого управління. Окреслено ключові завдання та перспективи подальших політичних інновацій.

Ключові слова: Палата лордів, Палата громад, реформа, мажоритарна система, виборча система.

Morenchuk A. A. The Political Reforms of Great Britain: Status and Prospects. The main directions of political reform of modern Britain have been considered. The basic steps to modernize Parliament have been analyzed. The features of the reform of local government have been discovered. The further policy innovations have outlined the main questions and prospects

Key words: The House of Lords, The House of Commons, reform, majority system, the electoral system.

В умовах назрілої конституційної реформи в сучасній Україні, особливо актуальним науковим завданням стає ретельне вивчення позитивного досвіду політичних перетворень у розвинутих демократичних країнах. Цінним при цьому представляється приклад Великобританії. Ця країна розпочала низку реформ органів державної влади й місцевого управління. Водночас політична система тут характеризується високим рівнем стабільності й ефективності.

Для розуміння британської політичної системи слід мати на увазі низку її особливостей.

Тут відсутня писана конституція. Конституцію Великобританії складає не єдиний кодифікований документ, а декілька актів конституційного характеру, прийнятих у різний час (починаючи з XIII ст.). Крім вказаних конституційних актів конституцію Великобританії складають чисельні рішення судів, що конкретизували конституційні акти. Широкого поширення поряд із конституційними актами й судовими рішеннями мають неписані звичаї [3, с. 96]. Окрім того, вона характеризується безперервністю традицій. Великобританія не зазнала захоплення протягом майже тисячі років і не пережила революційних потрясінь такого рівня, як США, Росія чи Франція. Очевидно звідси береться прагматичний і зважений підхід щодо внесення змін до існуючої системи на основі забезпечення консенсусу й поступовості [4].

Незважаючи на те, що політична система Великобританії – одна з найстаріших і стійких в Європі й світі, англійці аж ніяк не вважають, що вона є верхом досконалості й час від часу здійснюють її більш-менш далекосяжну модернізацію. Якщо не вважати періоду становлення британського парламентаризму в XVII ст., то найбільш значні зміни ця система зазнавала в XIX і на початку XX ст., коли, з одного боку, розширювалися виборчі права громадян і в кінці кінців було введено загальне виборче право, а, з іншого – також поступово, але неухильно обмежувалися прерогативи нащадка середньовічних часів – Палати лордів на користь нижньої, обираємої народом, Палати громад.

На рівні виконавчої влади головним напрямом модернізації було вдосконалення створеної у другій половині XIX ст. професійної державної служби (*civil service*), що комплектується на постійній, незмінній основі. Що стосується монархії, то після революційних катаклізмів XVII ст., коли вона була позбавлена реальних управлінських функцій, її роль і місце в системі влади не зазнавали суттєвих змін.

Поєднання періодично змінюючих свій склад (Палата громад, уряд, кабінет) і постійних (монархія, Палата лордів, державна служба, армія і поліція) владних структур створювало, як вважали британці, оптимальний баланс, який, з одного боку, забезпечував періодичну зміну влади та оновлення політичного курсу, а, з іншого – спадкоємність цього курсу. Тому ж сприяла й традиційна мажоритарна система виборів, при якій дві головні партії, що збирають відносну більшість голосів у виборчих округах, отримують непропорційно велику кількість місць у парламенті, тоді як інші задовольняються лише тими небагатьма місцями, які їм вдається завоювати в «нетипових» округах [1, с. 258]. Зміцнена таким чином двопартійна система створювала реальні гарантії політичної концентрації влади в руках парламенту й уряду, при відсутності вагомих регіональних структур – високу ступінь централізації держави.

Досить довгий час здавалося, що склалася політична система настільки досконала, що може існувати без скільки-небудь серйозних змін принаймні ще багато десятиліть. Адже саме вона сприяла такому поєднанню традиційності й модернізму, яке дозволило країні майже безболісно покінути з імперським минулим, створити ефективну «державу добробуту», здійснити кейнсіанську, а потім неоліберальну («тетчерівську») реформи економіки. Причому як у першому, так і в другому випадках реалізовані не паліативні, а досить радикальні варіанти соціал-демократичної та неоліберальної моделей.

Не завадили й принципи мажоритарності та оновлення самої двопартійної системи, а саме переходу в 20-ті – 30-і рр. XX ст. від пари – консерватори-ліберали до пари консерватори-лейбористи, так само як і досить серйозні зміни в соціальній базі, керівництві та орієнтаціях усіх трьох партій [4].

При всьому цьому, вже з кінця 70-х – початку 80-х рр. XX ст. і в самому суспільстві, й особливо в його політично активних колах дедалі частіше починає підніматися питання про необхідність внесення суттєвих змін у самі принципи сформованої системи та її найважливіших складників. Саме тоді Альянсом лібералів і соціал-демократів була зроблена перша ґрунтовна спроба формулювання основних напрямів модернізації політичної системи країни, що отримала назву конституційної реформи.

Починаючи з 90-х років XX ст., в країні започатковано низку реформ. Низка змін була направлена на удосконалення роботи британського парламенту.

Британський парламент – двопалатний. Верхня палата Британського парламенту – Палата лордів. Нині вона вважається проявом британського консерватизму, оскільки ця палата історично складалася зі спадкових та духовних лордів, довічних перів, ординарних лордів з апеляцій, загальна кількість яких станом

на 1999 р. нараховувала 1273 особи. Парламентські акти від 1911 р., 1958 р., 1963 р., 1999 р. є основними нормативно-правовими актами, які регулюють сучасне становище Палати лордів.

У кінці ХХ ст. верхня палата Британського парламенту зазнала кардинальних реформ. Так, у 1999 р. за ініціативою лейбористського уряду був обмежений інститут спадкового перства. Відповідно до Акту 1999 р. Палату лордів залишили 667 спадкових перів (із загальної кількості 759) – представників старовинних дворянських родів не нижче баронів, які отримували місця у парламенті в силу свого походження. Відповідно до угоди лейбористського уряду та консервативної опозиції 92 спадкових пера були обрані від партійних груп на ці вакансії [4].

Палата лордів не має фіксованого числа членів. Нині в ній нараховується 780 членів. Із них приблизно 667 місць припадає на довічних перів (представники політичної, економічної та культурної еліти, які набувають цього статусу через власні заслуги та досягнення), 88 – спадкових перів і 25 – священнослужителів [4]. До духовних лордів належать вищі ієрархи англіканської церкви – архієпископи Йоркський і Кентерберійський, а також деякі єпископи. При цьому, ставиться питання про призначення і представників інших конфесій, насамперед – мусульман. У зв'язку з тим, що Палата лордів є вищою судовою інстанцією у Великобританії, до складу Палати лордів були запроваджені ординарні лорди з апеляцій, які є видатними юристами країни. Вони призначаються довічно.

Що стосується компетенції Палати лордів, то її можна розподілити на: а) законодавчу; б) контрольну; в) судову. У зв'язку з тим, що Білль про права 1689 р. встановив верховенство нижньої палати у сфері законодавства, законодавча компетенція Палати лордів дуже обмежена. У руках верхньої палати є тільки право затримати прийняття закону на один рік (при цьому, Палата громад може подолати вето Палати лордів простою більшістю голосів на наступній сесії), а фінансових законопроектів – лише на місяць. Водночас, як свідчить практика, конфлікти на законотворчій ниві між палатами виникають досить рідко. Контрольна компетенція виявляється у практиці проведення «днів уряду» та утворення комітетів *ad hoc*, які вивчають окремі питання діяльності уряду. Що стосується судової компетенції, то Палата лордів є вищою судовою інстанцією Об'єднаного Королівства [4].

Процес реформування Палати лордів не закінчений. Ще Закон про Парламент 1911 р. вперше підняв питання про перспективу обрання верхньої палати, але цього до цих пір не відбулося. Існує домовленість між партіями, що вона повинна стати головним виборним органом, хоча немає ще ніякої угоди про деталі наступного етапу реформи.

Найрадикальнішою пропозицією, що відстоюють крайні ліві сили, є варіант обрання палати загальним голосуванням. На перший погляд цей варіант є найбільш демократичним і, головне, відразу ж вирішує проблему розриву з минулим. Однак це тільки на перший погляд, оскільки подібний радикалізм не стільки знімає проблеми, скільки створює нові. Головна з них – неминуче в цьому випадку суперництво двох палат, що мають фактично однаковий статус. Цей статус всенародно обраного органу дасть новій палаті можливість претендувати на ту ж повністю самостійну роль, що й Палата громад, і ніякі спроби розділити їх повноваження та сфери компетенції не в силах будуть позбавити другу палату можливості ставити під сумнів і блокувати її рішення першої. Інакше кажучи, цей варіант фактично повертає другій палаті те «право вето», яким вона користувалася аж до 1911 р., коли після обструкції найбільш важливих законодавчих ініціатив ліберального уряду, яке спирається на більшість у «нижній» палаті, був прийнятий закон, що істотно обмежив права лордів [6].

Виходячи зі своєї прихильності до принципів федералізму, ліберальні демократи йдуть набагато далі лейбористів, пропонуючи, по-перше, радикально

змінити сам принцип формування Палати і, по-друге, суттєво розширити її повноваження. Згідно з цим пропозиціям, в кінцевому підсумку Палата має бути перетворена в Сенат, основний склад якого повинен формуватися в ході виборів, які будуть проводитися в регіонах. Вони вважають, що число «сенаторів» має бути скорочено приблизно до 300, причому лише 50 з них повинні призначатися в колишньому порядку. Крім представництва інтересів регіонів, Палата повинна одержати більш широкі контрольні повноваження над «делегованим законодавством», тобто над найбільш важливими рішеннями виконавчої влади, а також повноваження в області експертизи «європейського» законодавства, контролю над Бі-Бі-Сі й автономними агентствами, які виконують адміністративно-управлінські функції. Згідно з пропозиціями ліберал-демократів, сенат повинен виступати й як гарант конституції [9].

Однак загалом, у середовищі британських політиків утвердилася думка, що повноваження і загальний статус Палати лордів міняти не варто. Вона повинна зберегти своє «підлегле» положення, але стати більш легітимною. Водночас ефективність її роботи, особливо у сфері експертизи законопроектів, має суттєво зрости [5].

Уряд передбачає також суттєві зміни системи призначення довічних лордів. Робити це повинен буде вже не прем'єр-міністр, рекомендації якого часто формально схвалював монарх, а незалежна Комісія з призначень. Прем'єр-міністр буде лише визначати кількість нових перів. Крім кандидатур, представлених партіями, Комісія буде заохочувати висунення «кандидатур від громадськості». Що ж до незалежних членів, то їх висунення буде здійснюватися самою Комісією [8].

Нижня палата парламенту Великобританії – Палата громад формується на основі загальних, рівних виборів шляхом таємного голосування на базі мажоритарної системи відносної більшості.

У Великій Британії, на відміну від більшості країн, до останнього часу був відсутній фіксований термін легіслатури парламенту. Загальнонаціональні вибори відбувалися тоді, коли прем'єр-міністр називав їх дату, але при умові не пізніше, ніж через п'ять років після останніх. Як правило, вони відбувалися приблизно через чотири роки. Це служить предметом зловживань для правлячої партії, яка призначала дату виборів у період піднесення свого рейтингу. Нинішня коаліція усунула цю прогалину прийнявши відповідний закон. Таким чином, наступні загальні вибори відбудуться 7 травня 2015 р. (перший четвер травня п'ятого року легіслатури). Цей закон також передбачає можливість розпуску палати, якщо 55 % або більше голосів буде віддане за таке рішення. Тобто, ініціатива дострокових виборів парламенту буде закріплена за Палатою громад [7].

Нижня палата – Палата громад складається з 650 депутатів. Кількість їх час від часу незначно змінюється з метою врахування зміни чисельності населення. Згідно з міжнародними стандартами, це досить значна чисельність. Наприклад, Палата представників в США має 435 місць. Перед останніми виборами в 2010 р., Консервативна партія заявила про намір скоротити кількість місць у Палаті громад на 10 % – 65 місць, ліберал-демократи – на 150 депутатів.

Нинішня урядова коаліція прийняла закон щодо зменшення кількості депутатів із 650 до 600. Ці зміни приймалися у контексті перегляду числа і розміру існуючих виборчих мажоритарних округів. Кожний член Палати громад представляє конкретний виборчий округ. Зазвичай округ має близько 60 000 – 80 000 виборців, залежно, головним чином, від того, чи це міський чи сільський округ. Найбільший мажоритарний округ в країні – острів Уайт, де на останніх виборах було зареєстровано 108 253 виборців. Найменше виборців, лише 21 884, – на Західних островах (Na h-Eileanan an Iar). Зараз робляться спроби забезпечити більш рівномірну розбивку виборчих округів у плані кількості виборців. Новий поділ має

забезпечувати різницю між кількістю виборців в округах у розмірах від 3,5 % до 5 % [4]. Вважається, що така диспропорція спотворює результати в масштабах до 40 депутатських мандатів [7]. Цей законопроект також планується провести шляхом референдуму [4].

Ще одним гострим питанням є недосконалість самої виборчої системи, яка використовується в сучасній Великобританії. Тут діє мажоритарна система відносної більшості (FPTP). При ній у кожному виборчому окрузі перемагає той кандидат, який набрав більше голосів порівняно з іншими претендентами. На відміну від системи кваліфікованої більшості, при якій слід набрати, наприклад, не менше 50 % голосів виборців, тут таку умову забезпечувати не потрібно. Якщо подивитись на результати останніх парламентських виборів, що відбулись у Великобританії в 2010 р., можна спостерігати велику диспропорцію між кількістю отриманих певною партією голосів і кількістю місць, зайнятих нею в Палаті громад. Так, Консервативна партія, порівняно з Лейбористською, набрала на 7,1 % голосів більше й отримала, відповідно на 47 місць більше у Палаті громад. Водночас Лейбористська партія набрала на 6 % більше голосів, ніж Ліберально-демократична, а місць – на 201 (табл. 1).

Таблиця 1

Результати парламентських виборів у Великобританії в 2010 р.*

	Партії			
	Консервативна	Лейбористська	Ліберально-демократична	Інші
Відсоток голосів, отриманих на виборах	36,1 %	29 %	23 %	11,9 %
Різниця між відсотками голосів, отриманих на виборах	7,1 %	6 %	11,1 %	
Кількість місць, отриманих у Палаті громад	305	258	57	30
Різниця між кількістю місць, отриманих у Палаті громад	47	201	27	

* Складено за: [4].

Сформована в 2010 р. урядова коаліція уклала угоду щодо реформування діючої виборчої системи. Передбачався перехід до пропорційної системи. Тим більше, що британці вже з нею знайомі завдяки виборам до шотландського парламенту, Асамблеї Уельсу та Асамблеї Північної Ірландії, а також виборів до Європейського парламенту [8]. Однак ніяких кроків у цьому напрямі так поки зроблено й не було.

Серед передбачених урядовою коаліцією змін планується надати більше можливостей для рядових членів парламенту. В британській політичній системі, правляча партія має значніші повноваження в законодавчій сфері, ніж опозиційні партії. Партійні лідери мають вплив на рядових депутатів. Планується, що звичайні депутати зможуть здійснювати більший вплив на такі заходи, як вибори членів парламентських комітетів. Ширші повноваження будуть надані при вивченні урядових витрат.

Коаліцією пропонується внести зміни у практику додаткових виборів. Зараз додаткові вибори відбуваються лише тоді, коли депутат вмирає або йде у відставку. Планується дозволити виборцям ініціювати довибори депутата, якщо буде встановлено серйозні проступки з його боку. Умовою початку процедури стане збір підписів щонайменше 10 % від числа виборців виборчого округу [8].

Говорячи про парламент, варто відмітити, що тут можливі ще деякі зміни. Вони, правда, не обумовлені процесом реформування. Справа в тому, що до традиційних

трьох парламентських британських партій на наступних виборах великі шанси приєднатися має Партія незалежності Великобританії (UKIP) на чолі з Найджелом Фейреджем (Nigel Farage). Вона була сформована лише в 1993 р., але добилася вражаючого успіху в травні 2014 р. на місцевих виборах – отримала 17 % голосів. А на виборах до Європейського парламенту обігнала всі інші британські партії, отримавши 27,5 %. Нині Партія незалежності Великобританії не представлена в Палаті громад, але сподівається отримати депутатські місця у процесі загальних виборів у травні 2015 р. [4].

Про зрушення в електоральних настроях може свідчити й те, що нині діючий коаліційний уряд – перший за останні 65 років. В травні 2010 р. консерватори сформували коаліцію з ліберал-демократами, бо на загальних виборах вони не забезпечили собі більшості місць. У цій коаліції ліберал-демократи мають 17 міністрів на чолі з заступником прем'єр-міністра Ніком Клеггом (Nicholas William Peter Clegg).

Консерватори з ліберальними демократами піднімають також питання з приводу врегулювання та певної уніфікації підходів до фінансування діяльності політичних партій. Багатьом партіям важко зібрати необхідні кошти для належного поширення інформації про їх діяльність, або для проведення ефективної передвиборчої кампанії. Лейбористська партія одержує більшу частину свого фінансування з невеликого числа профспілок. Тоді як Консервативну партію підтримують переважно великі компанії. Коаліція припускає, що для британської демократії було б краще й сторони могли б бути більш незалежними, якби було організоване державне фінансування політичних партій із прив'язкою рівня фінансування залежно від кількості депутатів та отриманої кількості голосів виборців. Сторони домовилися укласти детальну угоду щодо обмеження пожертвувань і реформування партійних фінансів для того, щоб видалити «великі гроші» від політики. Крім того, сторони мають намір скласти реєстр статутних лобістів [4].

Ще одним заходом модернізації політичної системи Великобританії має стати зниження вікового цензу для виборців із 18 до 16 років [4].

Висловлюється також думка про необхідність розширення процесу відбору кандидатів до парламенту. Сьогодні кандидати відбираються на засіданнях членами політичної партії. Однак, пропонується, щоб цей процес став відкритим для всіх у відповідному виборчому окрузі, хто оголосив себе прихильниками цієї партії (на зразок системи, що діє в США) [8].

Активно обговорюється й необхідність позбавлення політичної лексики термінів, формул, церемоніальних костюмів, що склалися протягом минулих століть й нині сприймаються як архаїзми.

Передбачається обмеження королівських прерогатив. Наприклад, такі, як право на призначення суддів, єпископів, підписання міжнародних договорів, а також оголошення війни. Це зумовлено тим, що на практиці саме парламенту та уряду доводиться вирішувати такі питання.

Реформування зачепило й сфери регіонального та місцевого управління. Концепція децентралізації влади у Великобританії має свою специфіку й характеризується системністю. Реалізується вона у формі деволюції, яка включає в себе такі форми: національна – Шотландія та Уельс, регіональна – Англія, деволюції на рівні місцевого самоврядування. Особливостями деволюції є асиметричність, фрагментарність, недостатньо відпрацьовані процедури взаємодії органів влади різного рівня, збереження значною мірою за центральними відомствами контролюючих функцій, важелів адміністративного та фінансового тиску.

Одним з основних напрямів політичної реформи є надання більшої автономії Шотландії та Уельсу, а в подальшому, можливо, й основним регіонами самої Англії. Питання щодо шотландського парламенту й Асамблеї Уельсу вже вирішено в ході референдумів. Що ж стосується англійських регіонів, то тут поки що багато неясного і в плані намірів влади, і стосовно можливої реакції населення в разі проведення референдумів. Є також істотні розбіжності й між лейбористам та ліберальними демократами. Якщо метою останніх є «Федеративна Британія», то лейбористи не схильні йти так далеко і мають намір зберегти сильну центральну владу. Що ж до консерваторів, то вони аж до 1988 р. виступали рішучими противниками яких би то не було змін статус-кво [10].

Крім відданості обох партій до передачі частини повноважень центру на місця й тим самим зміцненню демократичних засад у державному управлінні, чималу роль тут відіграє й їх обопільне прагнення органічніше «вписати» Британію в політичну структуру Європейського Союзу. Одним із пріоритетних напрямів діяльності останнього є активна регіональна політика, націлена не тільки на допомогу та підтримку «слаборозвинених» регіонів, а й на все більш органічне залучення регіональних влад у політичну систему ЄС. А це, крім іншого, означає, що чим сильніші в тій чи іншій країні регіони, тим ґрунтовніше будуть їх позиції та вплив у Союзі. Вплив регіонів може певною мірою компенсувати неминуче послаблення впливу центральних органів влади в ЄС, яке вже зараз дуже турбує багатьох політиків і який багато в чому стимулює зростаючу активність «євроскептиків».

Основна причина серйозних політичних розбіжностей навколо проблеми автономізації Об'єднаного Королівства – побоювання консерваторів і частини лейбористів, що сформувавши власні законодавчі асамблеї, регіони почнуть вимагати все більших прав, і це може істотно підірвати єдність країни. Особливо турбувала супротивників федералізації можливість відділення Шотландії, національна партія якої вже давно виступає за повну незалежність регіону. Референдум, який проводився 18 вересня 2014 р., дещо зняв цю напруженість, хоча й продемонстрував гостроту цього питання.

У самій Англії, де лейбористи вже створили агентства регіонального розвитку, покликані самостійно вирішувати назрілі економічні проблеми. Але на відміну від створених консерваторами корпорацій міського розвитку, головну роль в яких відігравали великий бізнес і місцева адміністрація, лейбористи мають намір поставити агентства регіонального розвитку під контроль так званих регіональних палат. На перших порах вони складаються з делегованих місцевим представницьким органом радників. У подальшому передбачається провести референдуми серед жителів регіонів, і там, де вони висловлять за виборні асамблеї, такі будуть створені [4].

Можливо, найближчим часом цього не станеться, оскільки поки що спостерігається досить прохолодне ставлення англійців до автономізації. Однак відбулися зміни вже серйозно порушили «унітарність» Великобританії, і після того, як у травні 1999 р. відбулися вибори в Шотландський парламент й Уельську асамблею, а у травні 2007 р. в Асамблею Північної Ірландії, можна (а можливо, й потрібно) говорити вже про Об'єднане королівство Англії, Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії (а не Великої Британії та Північної Ірландії, як до сьогодні). Як би там не було, задуману лейбористам регіональну складову конституційної реформи можна вважати вже наполовину здійсненою [4].

З ініціативи уряду Т. Блера в Північній Ірландії, а потім у Шотландії та Уельсі були проведені референдуми щодо заснування власних парламентів поряд із загальнобританським. На відміну від 1979 р., коли на аналогічних референдумах було прийнято негативне рішення, в 1997–1999 рр. населення Північної Ірландії,

Шотландії й Уельсу висловилися за створення «національних» парламентів, причому в Уельсі свій представницький орган було створено уперше.

Таким чином, у Великобританії функціонує одночасно чотири парламенти: північноірландський, шотландський, Асамблея Уельсу та загальнобританський.

Шотландський парламент розпочав свою роботу в травні 1999 р. Він складається з 129 членів, що обираються на основі змішаної системи пропорційного представництва. Термін повноважень – чотири роки. Шотландський парламент засідає в Единбурзі.

Асамблея Уельсу також розпочала свою роботу в травні 1999 р. Вона складається з 60 депутатів, що обираються на основі змішаної системи пропорційного представництва. Усі вони обираються терміном на чотири роки.

При створенні Асамблея не мала законодавчих повноважень. Тим не менше, з 2006-го року, Асамблея має повноваження приймати закони в деяких сферах, хоча все ще залежить від права вето британського парламенту. Асамблея Уельсу менш впливова, ніж Шотландський парламент, або Асамблея Північної Ірландії, оскільки, на відміну від Шотландії та Північної Ірландії, Уельс не має окремої правової системи [4].

У сучасному варіанті Асамблея Північної Ірландії розпочала свою роботу в травні 2007 р. Вона нараховує 108 членів – по шість від кожного з 18 виборчих округів, обраних за системою пропорційного представництва відомої як система єдиного переданого голосу. Вона засідає в будівлі парламенту в Белфасті. Асамблея розглядає питання, не віднесені до компетенції парламенту Об'єднаного Королівства, проте вона не має повноважень у податковій сфері [4].

Англія не має свого окремого парламенту, але оскільки в парламенті Великобританії близько 80 % депутатів представляє Англію, то фактично загальнобританський парламент одночасно можна вважати англійським, а Шотландія, Уельс, Північна Ірландія, в сумі представлені 20 % депутатів у британському парламенті, мають і свої парламенти [4].

Спочатку лейбористами також планувалося поступово здійснити й політичну деволюцію Англії, зробивши регіональні асамблеї виборними. Починаючи з 1997 р., уряд постійно робив акцент на цьому, даючи обіцянки провести серед населення англійських областей відповідні референдуми. Перший референдум був проведений у 2004 р. на північному сході, після провалу якого питання демократичної відповідальності та репрезентативності цих органів зависло у повітрі, самі ж асамблеї стали сприйматися як низовий рівень центральної адміністрації. Таким чином, повноваження агентств розвитку переважно локалізуються в соціально-економічній сфері – комунальне обслуговування, житлове будівництво, економічний розвиток регіонів.

До 1994 р. Англія поділялася на 45 графств, Уельс – на 8 графств; Північна Ірландія – на 6 графств; Шотландія – на 9 округів й 3 острівні округи. У результаті реформи 1994 р. нині Англія, як і раніше ділиться на 45 графств, Північна Ірландія – на 6 графств, Уельс – на 11 сільських графств і 11 міських графств, а Шотландія – на 32 муніципальні одиниці, включаючи 3 острівні [4].

До останнього часу особливістю було також те, що Лондон – рідкісна столиця в світі, де був відсутній мер та міська рада. Управління тут здійснювалося тільки на рівні районів міста. Однак, у 1997 р. Великобританія підписала Європейську хартію про місцеве самоврядування 1985 р., що поставило питання про конституційну реформу системи місцевого управління. Лейбористський уряд під керівництвом Е. Блера вже здійснив деякі заходи у цьому напрямі. Наприклад, у рамках конституційної реформи у 2000 р. відбулися вибори міських зборів та мера Лондона [2, с. 359].

У сучасній Великобританії активно обговорюються перспективи прийняття національного білля про права людини. Питання регулювання прав і свобод людини тут забезпечується Європейською конвенцією з прав людини, яка з 1998 р. є частиною національного законодавства. Деякі політики вважають, що Британія повинна розробити свій Білля про права, який буде відображати національні особливості країни.

Піднімається питання щодо доцільності прийняття писаної конституції. Найбільш радикальні пропозиції щодо конституційних змін особливо підтримуються Ліберально-демократичною партією. Її лідери пропонують створити спеціальні конституційні збори з метою розробки тексту конституції, який повинен затвердити референдум.

Настрої громадськості щодо необхідності конституційної реформи особливо активізувались у травні 2009 р. в зв'язку зі скандалом із приводу витрат членів парламенту. У цьому зв'язку у найближчому майбутньому має запровадитися нова система витрат. Вона має передбачати найбільш термінові й необхідні витрати. У новій системі, ймовірно на основі рекомендацій Комітету зі стандартів у суспільному житті, буде більш жорстко визначатися, що є законними витратами. Буде запроваджений і більш незалежний процес затвердження таких витрат, а також більш прозорою стане система контролю громадськістю [4].

Отже, порівняно з багатьма іншими демократіями, організаційні та процедурні реформи в британській політичній системі здійснюються дуже повільно, поступово й частинами. Проте останнім часом спостерігається зростаючий рух за більш фундаментальні реформи. Останні роки фіксують чітку тенденцію, направлену на удосконалення та реформування основ політико-правової системи Великобританії. Першочергово зміни торкаються статусу регіонів Об'єднаного Королівства; реформування верхньої палати парламенту – Палати лордів; вдосконалення виборчої системи; усунення віджилих історично елементів церемоніалу тощо. Важливими орієнтирами при цьому служать поглиблення демократії в країні та посилення громадського контролю за діяльністю політичних інститутів.

Джерела та література

1. Перегудов С. Конституционная реформа в Великобритании // Политические институты на рубеже тысячелетий. 2-е изд., стереотип / С. П. Перегудов. – Дубна : ООО «Феникс+», 2005. – С. 258–283.

2. Ріяка В. О. Конституційне право зарубіжних країн : навч. посіб. / В. О. Ріяка, М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна та ін. 2-е вид., допов. і перероб. – К. : Юрінком-Інтер, 2007. – 544 с.

3. Якушев А. В. Конституционное право зарубежных стран (конспект лекций в схемах) / А. В. Якушев, В. П. Водопьянов. – М. : Приор-издат, 2004. – 368 с.

4. Darlington R. A short guide to the British political system / Roger Darlington // Roger Darlington's Homepage [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rogerdarlington.me.uk/Britishpoliticalsystem.html>

5. House of Lords reform // BBC news [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://news.bbc.co.uk/vote2001/hi/english/main_issues/sections/facts/newsid_1214000/1214416.stm

6. Mclean I. None of the Above: The UK House of Commons Votes on Reforming the House of Lords / I. Mclean, M. Russell // Political Quarterly. – 2003. – № 3. – P. 298–310.

7. The Governance of Britain – Constitutional Renewal. Presented to Parliament by the Lord Chancellor and Secretary of State for Justice by Command of Her Majesty the Queen. March 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justice.gov.uk/docs/constitutional-renewal-white-paper.pdf>

8. The Governance of Britain. Presented to Parliament by the Secretary of State for Justice and Lord Chancellor by Command of Her Majesty. July 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.official-documents.gov.uk/document/cm71/7170/7170.pdf>

9. The House of Lords Completing the Reform // DCA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dca.gov.uk/constitution/holref/index.htm>

10. Weir S. Political Power and Democratic Control in Britain / Weir Stuart, Beetham David. – Routledge, 2002. – 518 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://books.google.ru/books?id=8llpqOchGWEC&pg=PA35&dq=The+political+system+in+Britain&lr=&hl=uk#PRA2-PT1,M1>.

УДК 327.7:341.1

А. А. Вавринюк – кандидат географічних наук, доцент кафедри країнознавства і міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, доктор географічних наук кафедри міжнародних відносин Державного професійного інституту в Хелмі (Польща)

Problemy wewnętrznej polityki państw strefy euro i ich wpływ na rozwój gospodarczy pozostałych krajów Unii Europejskiej

*Роботу виконано на кафедрі
країнознавства і міжнародних відносин
СНУ ім. Лесі Українки*

Kryzys finansowy, którego początki datuje się na 2007 r. przyniósł państwom – członkom strefy euro duże straty finansowe, a tym samym olbrzymie zadłużenie w stosunku do Produktu Krajowego Brutto. Próby ratowania poszczególnych gospodarek obejmowały pożyczki oferowane najbardziej zadłużonym krajom, na które składały się między innymi wszystkie państwa członkowskie Wspólnoty Europejskiej. Kryzys strefy euro odbił się negatywnie na gospodarkę pozostałych członków UE.

Kluczowe słowa: kryzys finansowy, solidarność, Unia Europejska, strefa euro.

Вавринюк А. А. Проблеми внутрішньої політики країн Єврозони та їхній вплив на економічний розвиток решти країн Європейського Союзу. Фінансова криза, що почалася у 2007 р., принесла країнам-членам Єврозони великі фінансові затрати, й, таким чином, величезний борг по відношенню до валового внутрішнього продукту. Спроби порятунку їх економіки включали позики, запропоновані найбільш заборгованим країнам, на які склалися, зокрема, всі держави-члени Європейського співтовариства. Криза в Єврозоні мала негативний вплив на економіку решти країн-членів ЄС.

Ключові слова: фінансова криза, солідарність, Європейський Союз, Єврозона.

Вавринюк А. А. Проблемы внутренней политики стран еврозоны и их влияние на экономическое развитие остальных стран Европейского Союза. Финансовый кризис, начавшийся в 2007 г., принес странам-членам еврозоны большие финансовые затраты, и, таким образом, огромный долг по отношению к валовому внутреннему продукту. Попытки спасения их экономики включали одолжения, предложены наиболее задолженным странам, на которые складывались, в частности, все государства-члены Европейского сообщества. Кризис в еврозоне оказал негативное влияние на экономику остальных стран-членов ЕС.

Ключевые слова: финансовый кризис, солидарность, Европейский Союз, еврозона.